

Mijnheer de rector, geachte aanwezigen

Het is vandaag een bijzondere dag: de opening van het academisch jaar, waarin voor het eerst na ruim 50 jaar gescheiden optrekken de opleidingen van onze beide kerkgenootschappen (GKV en NGK) weer onder één dak en in goede samenwerking verder gaan. Persoonlijk ervaar ik het als heel bijzonder dat ik bij deze opening de rede mag houden.

In de gemeente, waarbinnen ik in het predikantsgezin opgroeide, voltrok zich de scheuring op zondag 16 juli 1967 ... mijn 16e verjaardag. Later heb ik mij gerealiseerd dat ik tot dat moment was opgegroeid in, wat een paar jaar geleden zo treffend werd genoemd, het “klimaat van het absolute”¹. Dat ik in die jaren of de jaren erna het geloof niet ben kwijtgeraakt, mag een wonder heten. Een wonder waar ik overigens heel dankbaar voor ben. Een aantal van u zal het mij wellicht nazeggen.

Hoewel ik een meer dan gemiddelde theologische belangstelling had koos ik er niet voor om theologie te gaan studeren. Dat onze kerken (‘buiten verband’) in die tijd geen eigen opleiding hadden speelde daarbij wel een zekere rol.

De zestiger jaren waren ook de jaren waarin een enorme beweging van kerkverlating op gang kwam. Aanvankelijk nog niet het meest in onze kerkgenootschappen - hoewel daar wel degelijk ook! - maar we weten nu hoe massaal die beweging is geworden. Talloze oud-klasgenoten, oud-medestudenten, collega’s en anderen in mijn kennissenkring keerden de kerk en vaak ook het geloof de rug toe. Daarvoor werden uiteenlopende persoonlijke argumenten aangevoerd, waaronder niet zelden ook een argumentatie in de trant van: met de door de wetenschap gedane ontdekkingen is het christelijk geloof niet te verenigen. Zelf - ik besef dat ik in dit gezelschap bepaald niet de enige ben - ben ik gebleven. Uit overtuiging. Door de jaren heen heb ik steeds opnieuw geprobeerd voor mijzelf en tegenover anderen te verwoorden “waarom ik bleef”. Vragen rond het thema geloof en wetenschap speelden daarbij ook voor mij een rol.

Nog een laatste opmerking van persoonlijke aard. Binnen de Rechtspraak heb ik 22 jaar als bestuurder en/of manager leidinggegeven, o.a. als rector van het opleidingsinstituut voor rechters en officieren van justitie (een

¹ Ab van Langevelde, In het klimaat van het absolute, ADChartasreeks nr.27

opleidingsinstituut, verantwoordelijk voor zowel de initiële opleidingen als de zgn. permanente educatie). Vragen omtrent leidinggeven, aan professionals en - niet te vergeten - aan jezelf en ook rond opleiding en permanente educatie hebben me veel beziggehouden. Dat gold ook voor de verbinding tussen je werk als professional (en tevens iemand die een ambt bekleedt!) en degenen voor wie je dat werk verricht.

Ik noem deze dingen, omdat ze een stukje context geven aan wat hierna volgt.

Waarom een nieuwe opleiding?

Ik neem u graag eerst mee terug naar het midden van de zeventiger jaren. Binnen de NGK - waar we, zoals gezegd geen eigen theologische opleiding hadden - verscheen een brochure met de titel *Waarom een nieuwe Opleiding?*, uitgave van de Stichting Nederlands Gereformeerd Seminarie. Die Stichting gaf aan te streven naar een "reformatie van de opleiding tot de Dienst des Woords". Het antwoord op de vraag in de titel luidde in het kort: *Omdat Gods Woord in het centrum behoort te staan en niet de "theologie"*.

De brochure signaleert een "verwetenschappelijking" van het kerkelijk leven en wil duidelijk maken hoe theologische gedachtegangen ongemerkt de plaats innemen van Gods Woord zelf, met alle gevolgen van dien. De brochure zegt vervolgens mooie en waardevolle dingen over de taak en het karakter van de wetenschap, ook van de "wetenschappelijke theologie". Eén citaat: "Een bijbelgetrouwe wetenschappelijke theologie kan de kerk belangrijke diensten bewijzen. Met name in onze tijd (1976, LV), waarin vooral met intellectuele wapenen tegen de waarheid wordt gestreden".

Opvallend is dat het daarna in de brochure alleen gaat over een nieuwe *opleiding*². Geen aandacht wordt besteed aan de vraag hoe in de NGK een bijdrage van en aan bijbelgetrouwe wetenschappelijke theologie nagestreefd en gewaarborgd zou moeten worden.

Over een bescheiden plaats van de theologie gesproken: niet alleen de oprichters van het Seminarie hadden daar een uitgesproken opvatting over. Ad van der Dussen zei erover in zijn afscheidscollege aan de TU Apeldoorn op 13 juni jl. "In lijn met onze Nederlands Gereformeerde traditie zijn we ervan

² "reformatie van onderwijsprogram en onderwijsmethode"

doordrongen dat de theologie als zodanig bescheiden heeft te zijn en zich niets moet verbeelden”.

Dat zit kennelijk in ons dna; en ik vermoed (en hoop) dat de meesten van u dit niet als een slechte eigenschap zullen beschouwen. Gelukkig is ook vanuit onze NG-kerken in de afgelopen vijftig jaar wel degelijk bijgedragen aan bijbelgetrouwe wetenschappelijk theologie.

Vandaag wil ik reflecteren op dat hiervoor vermelde citaat uit die brochure: “Een bijbelgetrouwe wetenschappelijke theologie kan de kerk belangrijke diensten bewijzen”. Aan de hand van een drietal voorbeelden wil ik iets zeggen over het belang van wetenschappelijk onderzoek en -debat, de vraag hoe de opleiding van onze predikanten (inclusief de zgn. permanente educatie) daarvan profiteert en hoe een en ander de kerken belangrijke diensten kan bewijzen. Drie voorbeelden. Het zijn voorbeelden, ingegeven door mijn eigen “ervaringswereld”. Een ander zou wellicht de voorkeur hebben gegeven aan heel andere voorbeelden.

1. Ambtsvisie

Ik vertel u niets nieuws als ik opmerk dat in de afgelopen decennia het aantal losmakingen van predikanten sterk is toegenomen. Binnen de NGK ben ik als adviseur en later als voorzitter van de Commissie Kerkrecht en Beroepszaken bij heel wat van die zaken betrokken geweest. Tegelijkertijd lijkt gaandeweg het beroepingswerk steeds meer stagnatie te vertonen. In discussies over de rechtspositie van de predikanten beluister ik steeds vaker de suggestie dat we hier misschien best zouden kunnen opteren voor een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht. Parallel daaraan zie ik een toenemende neiging om vooral met zgn. HRM³-instrumenten de positie van de predikanten te willen versterken. Om misverstanden te voorkomen, het gaat me hier om het woordje *vooral*. Ik meen een toename van, wat ik maar noem, instrumenteel management-denken te bespeuren. In een aantal gevallen gehanteerd door mensen die dat elders ook in praktijk brengen. Met ‘elders’ heb ik het oog op bijvoorbeeld het bedrijfsleven, het onderwijs, de gezondheidszorg of bij de overheid. Daar is het met name in organisaties van professionals - en al

³ Human Resource Management. Instrumenten als loopbaanbeleid, functioneringsgesprekken, cursussen en trainingen op het gebied van gedrag en vaardigheden.

helemaal als die professionals ook nog eens een ambt bekleden! - niet steeds even succesvol gebleken, om het voorzichtig te zeggen.

En als we heel eerlijk zijn: worden predikanten in de praktijk in hun gemeente niet soms gezien als “werknemers” die bij voorkeur moeten beantwoorden aan volstrekt tegenstrijdige verwachtingen binnen de gemeente?

Ik heb niet de indruk dat aan deze ontwikkelingen een doordachte nieuwe visie op de ambten ten grondslag ligt. Dat doordenken is m.i. wel dringend nodig! Of dat zal leiden tot een geheel nieuwe ambtstheologie dan wel een deels hernieuwde laat ik hier graag open. Maar een brede en diepgaande hernieuwde doordening lijkt me nodig, systematisch en met zicht op de breedte van wat de kerkgeschiedenis ons kan leren. Het zou mooi zijn als ook vanuit dit huis daaraan een bijdrage wordt geleverd.

“Ambt gaat over roeping, over Christus laten uitspreken, over Woord en sacrament, over Heilige Geest, die soms dwars tegen onze al te menselijke gedachten in gaat. Ambt gaat over een ‘tegenover’ dat niet uit onszelf opkomt”, zo schreef Margriet Gosker⁴ in het ND van 14 juni jl.

Om maar even wat stof voor het opnieuw doordenken aan te reiken. We zullen dan niet in de eerste plaats bij kerkrecht deskundigen te rade moeten gaan.

Het zal overigens ook niet alleen over de ambten moeten gaan, maar evenzeer over de gemeente. De Bijbelse metafoor van de herder, die me hier onmiskenbaar van belang lijkt, vindt haar pendant in die van de (schaaps)kudde. Welnu, hoezeer ook mensen zich vaak als kuddedier gedragen, we leven in een tijd waarin het spiegelen aan het beeld van (een kudde) schapen ons toch niet gemakkelijk afgaat. En misschien ligt daar toch ook een belangrijk aandachtspunt voor doordening en verkondiging.

2. Justitiepastoraat

Het tweede voorbeeld ontleen ik aan de ervaring die ik opdeed in de jaren dat ik namens de NGK lid was van de Interkerkelijke Commissie voor Justitiepastoraat. In die periode maakte ik de oprichting mee van het

⁴ Emeritus predikant PKN, die veel publicaties (waaronder haar proefschrift) over ambtstheologische onderwerpen op haar naam heeft staan.

interuniversitaire Centrum voor Justitiepastoraat (CJP), een initiatief van de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) en Tilburg University⁵.

In dat Centrum werken rooms-katholieke en protestantse theologen, juristen, filosofen en anderen samen met als uiteindelijk doel de bevordering en verdieping van:

- de kwaliteit van geestelijke verzorging aan mensen tijdens en na hun detentie;
- kritische reflectie vanuit de christelijke traditie op thema's als criminaliteit, kwaad, schuld, vergeving, straffen;
- de betrokkenheid van de (geloofs)gemeenschap daarbij.

Dit wil men bereiken door praktijkgericht en fundamenteel onderzoek, door de versterking van onderwijs en deskundigheidsbevordering middels scholing en vorming en door dienstverlening.

Een mooi voorbeeld van een combinatie van dienstbare wetenschapsbeoefening, opleiding en vorming. Geïnspireerd door het woord van de Heiland: “...Ik zat gevangen en jullie kwamen naar mij toe”⁶. Een voorbeeld dat ook recht doet aan het belang van deze vorm van categoriaal pastoraat. Misschien enigszins vergelijkbaar in uw eigen huis is het feit dat u een hoogleraar missiologie hebt die het als de belangrijkste taak van de missiologie in een Europese context ziet om christenen en kerken te begeleiden in hun bewustwording van hun dubbele identiteit (van vreemdelingen en priesters), die enerzijds wordt gekenmerkt door afzondering en anderzijds door een positieve, vreugdevolle verhouding tot de wereld⁷.

3. Hoe moeten wij Genesis 1-3 lezen?

Mijn derde voorbeeld: het is inmiddels zo'n drie jaar geleden dat ik kennisnam van de zgn. 'Lost World'-boeken⁸ van de Amerikaanse oudtestamenticus John H. Walton. Al decennialang riep de uitleg van Genesis 1-3, als zou het daar gaan om de schepping van alle materie in zes dagen (van 24 uur) bij mij net als bij vele anderen grote vragen op. De tekst zelf geeft eigenlijk al eeuwenlang volop

⁵ Tilburg School of Catholic Theology en de Tilburg Law School.

⁶ Matteus 25:36

⁷ Inaugurale rede prof. dr. Stefan Paas, 8 december 2014

⁸ The Lost World of Genesis One (2009); The Lost World of Adam and Eve (2015)

Ook: The Lost World of Scripture (2013), geschreven met mede-auteur D. Brent Sandy

aanleiding tot die vragen, nog los van gestelde meer recente bevindingen op diverse terreinen van wetenschap. Vaak dacht ik: zou de sleutel voor een goed verstaan niet op zijn minst deels liggen in “meer inzicht in het denken van de tijd waarin het boek Genesis (waarschijnlijk eerst in de vorm van mondelinge overlevering) tot stand kwam en in de betekenis van toen gebruikte begrippen”. En wordt daar voldoende studie naar gedaan?

Welnu, Walton blijkt samen met anderen een dergelijke studie verricht te hebben. Natuurlijk was ik nieuwsgierig naar zijn bevindingen. Een paar daarvan duid ik hier heel kort aan:

Walton betoogt dat men in de antieke wereld bij de gedachte dat iets “bestaat” niet in de eerste plaats dacht aan het materiële aspect, maar aan het “hebben van een functie in een geordend systeem”. Hij besteedt aandacht aan de verschillende werkwoorden in Genesis 1:1-2:7 die Gods scheppingswerk beschrijven, gaat na hoe die elders in het OT gebruikt worden en concludeert dat ze (vooral) gebruikt worden in functionele zin en niet in materiële zin. Dat betekent overigens niet dat hij niet gelooft dat God de materie schiep, maar dat hij meent dat Genesis 1 niet beoogt om de lezer te informeren over de wijze waarop dat laatste in zijn werk ging. Als wordt toegevoegd dat God zag dat het goed was, doelt dat op de geschiktheid om de aarde bewoonbaar en geschikt te maken voor de mens, aldus Walton.

In de traditionele visie dat Genesis 1 handelt over de schepping van materie is de 7e dag nogal mysterieus. Het lijkt vooral een aanhangsel dat verwijst naar hetgeen Israël leerde over de (betekenis van de) Sabbat. Een lezer in de antieke wereld zou daarentegen onmiddellijk begrijpen/herkennen wat de rol en betekenis van de 7e dag in het Scheppingsverhaal was. Die lezer zou ongetwijfeld concluderen dat het hier gaat om een zgn. ‘Tempel-tekst’ (2: 1-3) en dat dag 7 de belangrijkste is van de 7 dagen, aldus Walton. Voor de mensen in die tijd was het algemeen bekend: de godheid rust in de tempel; de tempel is de rustplaats voor de god⁹. Walton citeert ter onderbouwing van zijn betoog ook uit Sumerische en Babylonische teksten. Dit werpt, zo begrijp ik hem, licht op de literaire betekenis van de zeven dagen in Genesis 1.

Walton heeft veel meer gezegd, o.a. in zijn boek over Genesis 2 en 3, in het licht ook van bronnen uit de oudheid. Maar ik volsta met weergave van enkele conclusies:

⁹ Vgl. Ps. 132: 7-8, 13-14

- Waar Genesis 1 niet het oog heeft op het scheppen van materie, staat het de mens vrij onderzoek te doen naar de wijze waarop God dat gedaan heeft en rekening te houden met de resultaten van dergelijk onderzoek;
- De analyse van Walton is dat veel van wat door de wetenschap wordt geopperd (zoals gemeenschappelijke voorouders (genoom) en materiële continuïteit) niet in strijd hoeft te zijn met de Bijbelse boodschap. Het onderzoek daarnaar en het onderwijs daarover mag doorgaan. Dat is overigens niet hetzelfde als het onderschrijven van elke evolutietheorie. En al helemaal niet als het onderschrijven van metafysische aannames waarmee het onderwijs in diverse evolutietheorieën vaak gepaard gaat.

Waarom is dit belangrijk? Wel, o.a. met het oog op christenen die actief zijn in de natuurwetenschappen, zo meent hij. Zij dreigen door collega-wetenschappers niet serieus genomen te worden, omdat ze christen zijn. Binnen hun kerk worden ze vaak argwanend bekeken, omdat ze in dergelijke wetenschapsgebieden werkzaam zijn. Dat brengt hen in een moeilijke positie, die hen ertoe kan brengen het geloof vaarwel te zeggen vanwege het overstelpende bewijs dat in een andere richting wijst dan die, waarin de Bijbel vaak werd/wordt gelezen. Die spagaat is niet nodig, volgens Walton, en het is belangrijk dat we daar met elkaar oog voor krijgen! Het is van groot belang om onze kinderen en kleinkinderen duidelijk te maken dat er wegen zijn om gelovig Bijbel te lezen en tegelijkertijd resultaten van wetenschappelijk onderzoek serieus te nemen. Er staat veel op het spel.

Als rechter deed ik nogal eens de ervaring op dat het standpunt van de als eerste gehoorde partij aannemelijk en zelfs overtuigend klonk. Vaak leidde het horen van een weerwoord tot een aanzienlijke nuancering of zelfs bijstelling van dat voorlopige oordeel. De Spreukendichter kende die ervaring ook¹⁰. Voor mij aanleiding om nieuwsgierig op zoek te gaan naar commentaren op de visie van Walton.

¹⁰ Spreuken 18:17

Dat bleek nog niet zo eenvoudig. **Prof. Gijsbert van den Brink** verwijst in zijn boek *'En de aarde bracht voort'* een aantal malen naar de visie van Walton, maar evalueert die niet¹¹.

Prof. Mart-Jan Paul wijdt in zijn boek *'Oorspronkelijk'* wel een hoofdstuk aan de visie van Walton. Zoals alle hoofdstukken begint ook dat hoofdstuk met een citaat: *"De visie van Walton betekent in feite dat de Kerk voor meer dan 1800 jaar geen toegang heeft gehad tot de echte betekenis van Genesis 1-11 (en verwante passages in de Schrift)"*¹²

Daargelaten dat op dit citaat heel wat valt af te dingen, kan het heel gemakkelijk werken als een vooroordeel dat aan een onbevangen evaluatie van de visie van Walton in de weg staat. De suggestie in het citaat lijkt immers te zijn: dat is toch ondenkbaar!

Als rechters kregen we van rechtspsychologen en wetenschapsfilosofen vaak te horen dat wij bij onze waarheidsvinding te weinig verdacht waren op bestaande psychologische en cognitieve valkuilen¹³. Zij verweten ons daarbij dat we teveel aan zgn. 'alledaagse waarheidsvinding' deden en te weinig (op wetenschappelijke wijze) in scenario's dachten. Wat ze er meestal niet bij vertelden was, dat ook in de wetenschappelijke denkhouding sprake is van diezelfde valkuilen. Iedere rechter met enige ervaring heeft wel meegemaakt dat in een zaak twee deskundigen tot een geheel of gedeeltelijk tegenstrijdig advies komen¹⁴. Het komt nogal eens voor dat verklaringen van deskundigen fors uiteenlopen, niet zelden gerelateerd aan het standpunt van de partij door wie zij geraadpleegd zijn.

Wat ik er nog maar eens mee gezegd wil hebben is dat ook wetenschappers zich bewust moeten zijn van eigen vooroordelen en daaraan gerelateerde psychologische en cognitieve valkuilen en het gevaar dat die de resultaten van hun werk sterk kunnen beïnvloeden.

¹¹ Hij merkt op dat naast de opvattingen van Walton en enkele door hem genoemde andere schrijvers sprake is van een veelheid van exegetische theorieën en dat het een gigantisch karwei zou zijn om die te evalueren, terwijl dat voor zijn eigen betoog niet noodzakelijk is (a.w. pg.214).

¹² Ontleend aan Steve Ham, 'What's Lost in John Walton's *The lost World of Adam and Eve?*'

¹³ Voorbeelden van Psychologische en cognitieve valkuilen : - Confirmatie vooroordeel (confirmation bias; tunnelvisie); - Geloofsvolharding (belief perseverance) ondanks veel 'bewijs-tegen'; - Cognitieve afsluiting (cognitive closure): de wens om niet eenduidige uitkomsten te vermijden en definitieve conclusies te trekken (soms irrationeel).

¹⁴ . Deskundigen raadpleeg je als rechter over wat hun wetenschap en kennis leren omtrent datgene wat aan hun oordeel onderworpen is..." (art. 343 Wetboek van Strafvordering)

In dit concrete geval doet het citaat op voorhand vermoeden dat Walton niet op veel instemming van Prof. Paul kan rekenen. Bij lezing van het hoofdstuk wordt dat vermoeden bewaarheid. Bij eerste lezing meende ik een aantal heel steekhoudende vragen en opmerkingen te signaleren. Bij tweede lezing, met de boeken van Walton ernaast, viel dat nogal tegen (of mee, zo u wilt) en trok ik voor mezelf de conclusie dat het betoog van Paul de visie van Walton niet echt ontkracht.

Prof. Willem J. Ouweneel schreef speciaal een nieuw boek om de opvattingen van Gijsbert van den Brink e.a. te bestrijden. Ik waande me bij lezing af en toe weer terug in het klimaat van het absolute¹⁵. Wij weten uit onze eigen recente geschiedenis dat daarin verkondigde stellingen niet steeds ook zekerheden of, zo u wilt, *waarheden* blijken te zijn.

Heeft Ouweneel de opvattingen van Walton geëvalueerd? Je zou het eigenlijk wel verwachten. Ouweneel keert zich immers tegen, wat hij noemt, de nieuwe evolutionistische hermeneutiek en benadrukt herhaaldelijk dat sprake is van een 'hermeneutische draai', die hij fataal acht. Aan het begin van het hoofdstuk dat daarover handelt reikt hij de lezer vijf basale regels aan van wat in zijn ogen kennelijk een goede hermeneutiek is. Regel 5: 'probeer de tekst niet door de bril van je eigen cultuur te bekijken, maar door die van de cultuur van de auteur en de eerste geadresseerden. Probeer in de huid van de auteur te kruipen en in die van de eerste lezers'.¹⁶ Welnu, dat is wat Walton probeert.

Hoewel Ouweneel in zijn literatuurlijst de boeken van Walton vermeldt, besteedt hij er nauwelijks aandacht aan¹⁷. Dat is af en toe m.i. echt een tekortkoming. Als voorbeeld noem ik zijn nogal stellige beschouwingen over 'de verschillende werkwoorden in Genesis 1:1-2:7 die Gods scheppingswerk beschrijven'. Daar had hij echt wel melding mogen maken van de analyses van Walton en zich daartoe mogen verhouden. Zijn boek lezend vermoed ik overigens dat hij zeer kritisch zal zijn over een aantal van Waltons opvattingen.

¹⁵ Een paar voorbeelden:

- 'Wright moet beter nadenken' als kop bij 1.3.2, pg. 25
- Het met kennelijke instemming citeren van een uitspraak van James P. Moreland: 'Het theïstisch evolutionisme is intellectueel pacifisme dat mensen in slaap sust terwijl de barbaren voor de poort staan'. (pg.110);
- "Wij staan geen enkele buiten-Bijbelse bron toe deze passages iets anders te laten zeggen dan wat Joden en Christenen altijd geloofd hebben dat zij zeiden"

¹⁶ Pg.89

¹⁷ Ter illustratie: Walton wordt nog in geen tien voetnoten genoemd, op een totaal van zo'n 940 voetnoten

Behoudens deze publicaties leek het mij wat stil te blijven rond de boeken van Walton. Wellicht vakbladen daargelaten? Het intrigeerde mij, omdat het hier onderwerpen betreft waarover veel christenen vragen hebben. Klopt mijn indruk dat nogal wat predikanten het - in ieder geval op de preekstoel - onbesproken laten? Krijgen onze (klein)kinderen op de catechisatie-leeftijd (en hun ouders) toereikende antwoorden over deze dingen (mee)? Wordt er aan deze universiteit aandacht aan besteed, zo vroeg ik mij af en ik stelde deze en andere vragen aan Koert van Bekkum. Hij stuurde me per omgaande een drietal publicaties¹⁸, waarin aandacht wordt besteed aan het werk van Walton en voegde er nog een heel waardevolle bijdrage van de Amerikaanse Sumeroloog Richard Averbeck¹⁹ bij. De laatste, deels instemmend, deels ook kritisch van aard, maar vooral de eerlijkheid, het irenische en het wederzijdse respect uitstralend, waar Averbeck zelf voor pleit in dit soort discussies.

In hun artikel in *Theologia Reformata* besteden **Kwakkel en Van Bekkum** aandacht aan de zgn. kadertheorie, de gedachte dat de schrijver van Genesis 1 in een literair verhaal de Israëlitische week als kader heeft genomen. Zij merken op enig moment op: “De exegetische observaties met betrekking tot Genesis 1 en 2 bevestigen een groot deel van de argumenten die men aandraagt ten gunste van de kadertheorie”. Maar even verder: “Tegelijk blijft de gedachte dat de schrijver van Genesis 1 de Israëlitische week als kader genomen heeft moeilijk te verenigen met Exodus 20:11 en 31:17. Het kan zijn dat de cultische interpretatie van John Walton hier verder helpt. Hij doet in elk geval meer recht aan de prominente plaats van de sabbat in Genesis 1-2. Zijn visie op de relatie tussen kosmos en tempel verdient nauwkeurige toetsing”., aldus de auteurs.

Prof. Kwakkel verwijst in zijn paper voor de conferentie in Korea (2013) naar de opvatting van Walton dat Genesis 1 ons de schepping van de kosmos beschrijft als de bouw van een tempel, waarin God wil wonen en gediend wil worden door de mensen. Hij noemt het een zeer interessante theorie, die mogelijk nieuwe dimensies kan toevoegen aan het verstaan van Genesis 2:1-3. Hij geeft

¹⁸ - Een veilige leefwereld voor de mens in dienst van God. Overwegingen bij alternatieve lezingen van het begin van Genesis. K. van Bekkum en G. Kwakkel (*Theologia Reformata*, 2010)

- The Gospel of God the Creator in Genesis 1. Prof. Gert Kwakkel, 2013 Paper voor internationale conferentie Korea Evangelical Theological Society;

- De verloren wereld van de Bijbel, bespreking van de drie boeken van Walton in *Radix* (2016) door Prof. Stefan Paas;

¹⁹ The Lost World of Adam and Eve: A Review Essay (*Themelios* 40.2 (2015): 226–39), gevolgd door een Response to Richard Averbeck van John H. Walton (*Themelios* 40.2 (2015): 240–42)

aan dat het hem aan tijd ontbrak om de theorie van Walton op dit punt te analyseren en te controleren.

Prof. Stefan Paas toont zich in zijn boekbespreking (2016) positief-kritisch.

Uit zijn conclusie citeer ik:

“Wat Walton schrijft over de aard van de Bijbelse literatuur in het algemeen en over de eerste hoofdstukken van de Bijbel in het bijzonder is (..) breed aanvaard onder bijbelwetenschappers. Het is bijzonder jammer dat het debat onder christenen en tussen christenen en andersdenkenden op dit punt zo vaak bepaald wordt door natuurwetenschappers, terwijl de exegeten zwijgen of zich beperken tot vakpublicaties”. Volgens Paas verdienen de boeken van Walton een groot lezerspubliek²⁰.

Die observatie over zwijgende exegeten deed me denken aan een eerdere uitlating van prof. Jacob Klapwijk in een artikel in Radix²¹:

“Zijn scheppingsgeloof en evolutie verenigbaar? Velen struikelen over deze vraag, vooral christelijke jongeren. Ze haken af, moedeloos of onverschillig geworden. De stap van Bijbel naar biologieles annex evolutieleer lijkt in veel gevallen te groot. En wat doen de kerken? Vele hullen zich in een oorverdovende stilte.”

Slotbeschouwing

M.i. leren de drie genoemde voorbeelden ieder op hun eigen manier dat het waar is: een bijbelgetrouwe wetenschappelijke theologie²² kan de kerk belangrijke diensten bewijzen!

En het is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om vanuit onze kerken een bijdrage aan die bijbelgetrouwe wetenschappelijke theologie te leveren. Ik zeg bewust: een bijdrage leveren, want we kunnen en hoeven niet alles zelf te doen. Er zijn heel wat plaatsen, in binnen- en buitenland waar ook bijdragen worden geleverd.

Wat we, naast mensen die een eigen bijdrage leveren, nodig hebben zijn mensen die de bijdragen van anderen kunnen beoordelen, het

²⁰ In dit verband merk ik op het jammer te vinden dat de boeken niet in het Nederlands zijn vertaald.

²¹ Scheppingsgeloof en het paradigma van emergente evolutie (radix, 2010 pg.195)

²² Ik gebruik ‘theologie’ hier in de bredere zin, daaronder begrepen de niet (strikt-)theologische vakken, die onderdeel uitmaken van de theologiestudie.

wetenschappelijk discours kunnen volgen. En mensen die de goede vruchten ervan kunnen plukken en vertalen naar de opleiding van predikanten en hun permanente educatie. Van onze predikanten kan onmogelijk verwacht worden dat zij alles lezen, wat aan wetenschappelijke literatuur geproduceerd wordt. Maar we kunnen en mogen wel van ze verwachten dat ze zich regelmatig laten “bijpraten” ten behoeve van hun werk in verkondiging, pastoraat en catechese. Daarvoor bestaan tegenwoordig goede middelen, zoals webcolleges, webinars en natuurlijk ook de meer klassieke bijscholingsbijeenkomsten.

Permanente educatie is een verantwoordelijkheid van de predikanten zelf, maar natuurlijk mag van de wetenschap en de opleiding een bijdrage in de vorm van goed aanbod worden verwacht. Wat die eigen verantwoordelijkheid van de predikanten betreft: ik hoop en bepleit dat die in de opleiding ook op dit punt wordt aangekweekt.

Daar viel het woord (aan)**kweken**. In de titel van mijn rede stelde ik de vraag: ‘Domineesfabriek of Seminarie’? De metafoor van een fabriek (hier oorspronkelijk o.a. gebruikt voor de opvatting dat de opleiding te academisch van aard was²³) roept associaties op met “afgeronde producten” en met standaardisatie. Het een noch het ander zullen we moeten willen. Het begrip seminarie (kweekplaats) brengt ons bij de metafoor van het zaaien van het goede zaad. Mijn wens is dat vooral dát zal gebeuren in de opleiding aan deze universiteit. Dat sprake zal zijn van een goede en brede wetenschappelijke *en* praktische vorming. Zodat, om in Bijbelse beeldspraak te blijven, bomen zullen groeien, geworteld en gegrond in de liefde, die op tijd vruchten geven en waarvan de bladeren niet verdorren. Zulke bomen behoeven een omgeving met levend water, maar ook onderhoud in de vorm van snoeien, voeding etc. Als het gaat om de fase van het aankweken van verantwoordelijkheid en attitude zou wellicht de NG-ervaring met de Theologische Studie Begeleiding (TSB) meer dan nu het voornemen lijkt goede diensten kunnen bewijzen.

Het beeld doemt op van een omgeving waarin wetenschap, opleiding én vorming hand in hand gaan ten behoeve van verkondiging, catechese en pastoraat, het gesprek met mensen die ooit weggingen, maar weer op zoek zijn en niet te vergeten...het missionaire gesprek.

Ik wens u een vruchtbaar en zegenrijk academisch jaar!

²³ Domineesfabriek, George Harinck & Wim Berkelaar, pg.488